

Apenkopp & Angsthaasjes

Groepsgedrag bij kinderen. Drie deskundigen vertellen er hier over. Heel interessant en je kunt er als ouder je voordeel mee doen!

Vanaf het eerste moment dat je kind naar de basisschool gaat, zit hij samen met andere kinderen in een klas. In dit groepsverband krijgt je kind te maken met nieuwe sociale structuren. Heel anders dan in de veilige en overzichtelijke gezinssituatie die hij tot nu toe gewend was. Groepen hebben veel positieve kanten: je kunt soms meer gedaan krijgen dan in je eentje, je kunt van anderen leren en hulp van anderen krijgen en het kan bovendien ook heel gezellig zijn zo met z'n allen. Maar in een groep moeten functioneren kan ook eng zijn en negatief gedrag uitlokken, zoals pesten.

De bioloog

'Ruzie leert kinderen hoe sociale verhoudingen werken'

Patrick van Veen observeert zowel apen als mensen. Op basis van zijn bevindingen geeft hij trainingen, lezingen en adviezen aan bedrijven en instellingen 'Een schoolklas is vanuit de biologie gezien een vreemd systeem. Kinderen groeien, net als apen, vanaf de geboorte op in een gezin of familie. Als een kind naar school gaat, wordt het uit zijn natuurlijke omgeving gehaald. Gevolg: het gaat zich op een bepaalde manier gedragen om zich comfortabeler te voelen, het trekt alles uit de kast om te 'overleven'. Hoe een kind reageert op sociale stress hangt onder andere af van zijn persoonlijkheid. Maar zoals je ook bij volwassenen én bij apen ziet, ontstaat er daarnaast altijd een sociale structuur, waarin iedereen een rol heeft. De een is dominant, de ander afwachtend. Deze hiërarchie is niet per se →

‘Hiërarchie zorgt ook voor rust in een groep’ De bioloog

negatief: dominante kinderen kunnen ook de stilleren beschermen. Bovendien is hiërarchie een natuurlijk mechanisme om energie te besparen. Doordat er rust is in de groep, weet iedereen wat er van hem wordt verwacht en zijn er minder conflicten. Daarom kan het ook zo onrustig worden als er halverwege het schooljaar opeens een nieuw kind in de klas komt. Dat zet de structuur letterlijk op z'n kop. Ook na de zomervakantie is er altijd zo'n onrustige periode, na zes weken vrij moeten alle kinderen hun plek weer vinden. Wat mij opvalt tijdens mijn observaties op scholen, is dat het groepsproces in veel klassen eigenlijk heel goed verloopt. De meeste kinderen hebben voldoende instrumenten om zich te kunnen handhaven; mensen zijn nu eenmaal sociale wezens. Natuurlijk is er af en toe ruzie, dat hoort erbij. Ruzies hebben een functie om de structuur in een groep te herstellen. Bovendien leren kinderen door ruzie hoe sociale verhoudingen werken, het is een belangrijk onderdeel van hun ontwikkeling. Wij volwassenen hebben de neiging om ons er meteen mee te gaan bemoeien, maar kinderen kunnen ruzie vaak heel goed en natuurlijk oplossen. Steeds meer deskundigen erkennen dit, onder andere socioloog Helene Guldberg schrijft in haar boek *Reclaiming Childhood* dat volwassenen minder zouden moeten ingrijpen op het gedrag van kinderen. Daar ben ik het grotendeels mee eens, het is natuurlijk wél belangrijk dat je als volwassene goed oplet. Als één kind stelselmatig het slachtoffer is, of als de hele groep last heeft van het negatieve gedrag, dan moet je ingrijpen. Ja, óók als je niet de juf, vader of moeder van de aanstichter bent. Dat is zo mooi aan chimpansees en bonobo's: zij pesten ook, maar als het genoeg is grijpt één van de volwassenen consequent in. Op die manier begrijpt een kind veel sneller welk gedrag oké is, en welk gedrag niet.'

MEER INFO OP PESTKOPAPENKOP.NL

De onderwijskundige 'Kinderen kunnen leren hoe ze op stress moeten reageren'

Bart Riet is oud-leerkracht en directeur van Stichting Kanjertraining, een training die is bedoeld om de sfeer in de klas te verbeteren 'Om te kunnen leren, hebben kinderen een veilige basis nodig in de klas. Zeker nu de nadruk ligt op samenwerkend leren, is het belangrijk dat kinderen kunnen vertrouwen op hun klasgenootjes. Ze moeten dus sociale vaardigheden hebben en begrijpen wat hun eigen verantwoordelijkheid is in bepaalde situaties. Zodra kleuters op hun eerste schooldag over de drempel stappen, is er interactie. De een is zelfverzekerd, de ander verlegen. Het is de kunst om al die verschillende kinderen op een goede manier met elkaar te leren omgaan. Of een kind zich op zijn plek voelt in de klas, hangt vooral af van de mate waarin het in staat is tot zelfmanagement: hoe reguleert het zijn eigen emoties? Uit onderzoek blijkt dat de capaciteit van de hersenen maar beperkt inzetbaar is, dus dat je het effectiefst leert als je je aandacht op één ding richt. Is er bijvoorbeeld stress door buitensluiting, onrust, incidenten of pesten, dan beïnvloedt dat de leerprestaties. Gelukkig is het mogelijk om kinderen te leren hoe ze kunnen reageren op stress. Dat doen we door goed te kijken naar de manier waarop sociaal competente kinderen dit aanpakken. Zij hebben minder last van bijvoorbeeld pesten. Hoe dat komt? Worden zij gepest, dan zeggen ze er gewoon iets van. Daarna lopen ze weg en zoeken ze contact met iemand die ze vertrouwen. Sociaal minder competente kinderen lopen ook weg, maar zoeken vervolgens geen aansluiting

‘Welk gedrag een kind kiest, kan geoefend worden’

De onderwijskundige

MEIDENVENIJN

Op de basisschool doet het verschijnsel zich al vanaf groep 4-5 voor: meidenvenijn. Dat is het type gedrag waarbij meiden met één blik een ander kunnen vermorzelen. Het begint altijd met kleine dingen en het gebeurt stiekem. Vaak gaat het over uiterlijk en kleren, soms over jongens. De meiden vormen een groep, en het populairste meisje (de bijenkoningin) organiseert een soort hofhouding om zich

heen. De koningin bepaalt wat er gebeurt. De groep kiest altijd een slachtoffer, en er zijn altijd leerlingen die toekijken en niets doen. Voor de slachtoffers is deze vorm van pesten ronduit schadelijk, maar het maakt ook voor de anderen de klas tot een onveilige omgeving. In het boek *Queenbees en Wannabees* van Rosalind Wiseman lees je alles over meidenvenijn en wat jij er als ouder mee kunt.

bij anderen. Welk gedrag je kiest, kun je gewoon oefenen. Overigens is de aanwezigheid van positief gezag minstens zo belangrijk voor een goed klimaat in de klas. Een goede juf of meester die scherp kijkt en op een natuurlijke manier onrust en conflicten weet

te voorkomen of op te lossen. En natuurlijk ouders bij wie het kind altijd terecht kan. Het gaat erom kinderen, ouders en leerkrachten aan te spreken op hun verlangen iemand te zijn die te vertrouwen is en op het nemen van verantwoordelijkheid voor hun gedrag. Ook een kleuter kan al kan kiezen of hij met een schepje een kuil in de zandbak graaft of er een ander mee op z'n kop slaat.'

KIJK VOOR MEER INFORMATIE OP WWW.KANJERTRAINING.NL

De kinderpsycholoog 'Gewenst gedrag in het zonnetje zetten, dat werkt'

Anne Kooijman heeft een praktijk in Wassenaar en ontwikkelde *De Coole Kikker*, een reeks boeken en spellen om kinderen sociaal vaardiger en weerbaarder te maken 'Op de basisschool moeten kinderen rekening leren houden met een ander en meedoen in de groep. Dat gaat lang niet altijd zonder slag of stoot: kleuters zijn nog sterk op zichzelf gericht en kunnen nog geen aandacht opbrengen voor de verhalen of gevoelens van een ander kind. Ze moeten dat nog leren. Zoals dat ook gebeurt in groepen met volwassenen, ontstaat er in schoolklassen vanzelf een bepaalde hiërarchie. Daarin zijn verschillende rollen; er zijn haantjes, klets-kousen, clowns, bangeriken, prinsesjes, pestkoppen, perfectionisten, noem het maar op. Het is de taak van de leerkracht om daar zorgvuldig mee om te gaan: een angstig

'Een pestkop is alleen maar een pestkop als hij daarvoor de ruimte krijgt' De kinderpsycholoog

kind moet rustig de kat uit de boom kunnen kijken en heeft af en toe een bemoedigend woord nodig. Een straatvechttertje moet een beetje worden afgeremd en een kind dat plaagt vraagt om duidelijke regels. Ik denk overigens dat gedrag grotendeels wordt bepaald door de situatie: een pestkop is alleen maar een pestkop als hij daarvoor de ruimte krijgt. Treiteracties zijn niet aangeboren, maar aangeleerd – en dus te beïnvloeden door leerkrachten en ouders. Het is zelfs mogelijk dat rollen verschuiven: een verlegen kind kan dankzij de juiste begeleiding meer zelfvertrouwen krijgen en na een tijdje opeens wel zijn mond durven opendoen. Mijn ervaring is dat veel ouders het belangrijk vinden dat hun kind in de groep past op school. En ieder kind wil ook wel graag ergens een beetje bij horen. Bedenk dan: een bepaald type gedrag blijft bestaan zolang het succes heeft. Het ongewenste gedrag geen aandacht meer geven en het gewenste gedrag juist uitvergroten en in het zonnetje zetten, werkt ontzettend goed.'

KIJK VOOR MEER INFORMATIE OP WWW.DECOOLE-KIKKER.NL ♦

TEKST: ANNEMIEK DE GIER; BEELD: GETTY IMAGES